

Jakamistalouden mahdollisuudet Pohjois-Karjalassa

Olli Sahimaa

Gaia Consulting Oy

31.10.2023

materiaalikiertoon.fi

Gaia lyhyesti

Tieteeseen pohjautuvaa kestävää vaikuttavuutta

Gaia on vastuullisen liiketoiminnan asiantuntija, joka tukee asiakkaitaan vihreässä siirtymässä kohti vastuullista kasvua.

Vuodesta 1993 lähtien Gaia on ollut kestävän arvonluonnin edelläkävijä, yhdistäen syvän tieteellisen asiantuntijuuden ja liiketoiminnan ymmärryksen.

Asiakkaamme ovat muutoksen tekijöitä, jotka rakentavat parempaa, kestävää tulevaisuutta.

YLI
3000
REFERENSSIÄ

30
VUODEN KOKEMUS

70+
ASIAANTUNTIJAA

Ilmasto-
positiivinen
YRITYS

Olli Sahimaa

Vanhempi asiantuntija

TkT, ympäristötekniikka

Kiertotalouden strategiat, jakamistalous

Kiertotalouden liiketoimintamallit ja
materiaalikiertojen edistäminen

Jätepolitiikka, yhdyskuntajätteiden kierrätys

Kiertotaloustransitio

Esityksen sisältö

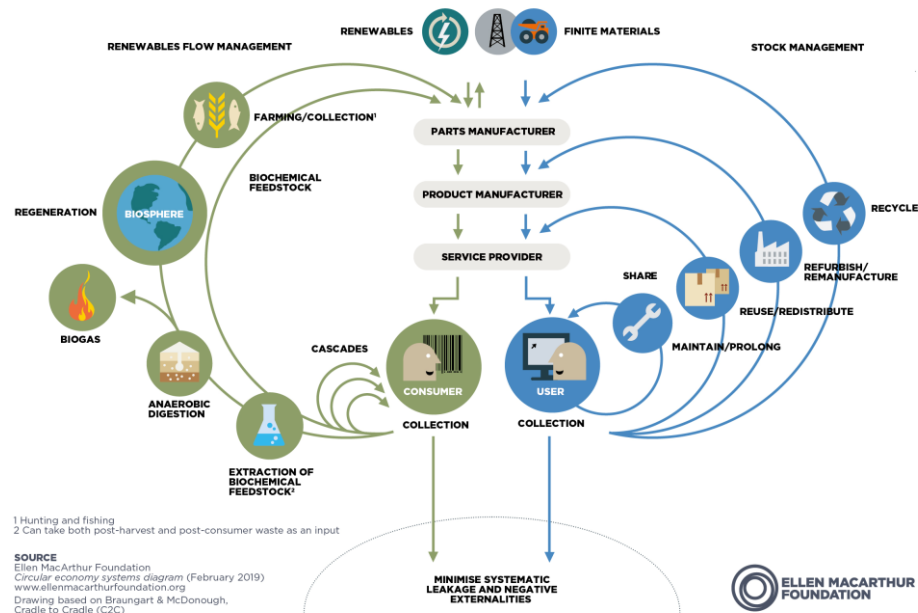
1. Hankkeen tausta ja tavoitteet
2. Jakamistalouden nykytila Pohjois-Karjalassa
3. Kansallisia hyviä esimerkkejä jakamistaloudessa
4. Toimenpide-ehdotukset
5. Johtopäätökset

1. Hankkeen tausta ja tavoitteet

Jakamistalouden määrittely ja keskeiset osa-alueet

Jakamistalous on taloudellinen malli, jossa yksilöt, yhteisöt, yritykset ja julkiset toimijat jakavat käyttöoikeuden hyödykkeisiin, palveluihin ja resursseihin joko ilmaiseksi tai maksua vastaan. (Sitra 2018)

Kuva EllenMacArthur Foundation

Jakamistalouden aktiviteettien tulisi tukea kiertotalouden toteutumista, niin että resursseja käytetään tehokkaammin ja/tai vähennetään jätteen määrää.

Yleisimpiä jakamistalouden sektoreita ovat asuminen ja tilat, liikkuminen, tavarat, rahoitus sekä ruoka.

1.2 Selvityksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tämän selvityksen tavoitteena oli:

- Selvittää jakamistalouden nykytila Pohjois-Karjalassa.
- Kuvata jakamistalouden potentiaali tulevaisuudessa Pohjois-Karjalassa.
- Muodostaa konkreettiset toimenpide-ehdotukset, joiden avulla alueen kunnat voivat edistää jakamistaloutta.

2. Jakamistalouden nykytila Pohjois- Karjalassa

Yleiskuva nykytilanteesta

Pohjois-Karjalan maakunnan jakamistalouden nykytila kartoitettiin verkkokyselyllä

Kyselyyn vastasivat 13:sta kunnasta kuusi: Heinävesi, Kontiolahti, Kitee, Joensuu, Liperi, Juuka

Verkkokyselyn vastauksista voidaan johtaa seuraavia päätelmiä nykytilanteesta:

- Jakamistalouteen liittyvää **tunnistettua toimintaa on tällä hetkellä vähän.**
- Kuntien tukema jakamistaloustoiminta painottuu tällä hetkellä eniten **tilapalveluihin, tavaroiden lainapalveluihin sekä liikkumiseen.**
 - Kuntien tiloja jaetaan erilaisissa toiminnoissa, niin isoissa kun pienemmissäkin kunnissa.
 - **Kirjastotoiminta** tavaralainaamona tuotiin esille jokaisesta kunnasta.

Esimerkkejä jakamistalouden kokeiluista ja käytänteistä alueella

Verkkokyselyssä esille tuotuja esimerkkejä kunnista	Kunta	Kategoria
Koulujen tilojen hyödyntäminen muussa käytössä, esimerkiksi kuntosalitoiminta	Heinävesi	Tilat
Vaara-kirjastot on kaikkien Pohjois-Karjalan yleisten kirjastojen kimppa ja toiminut pitkään perinteisen kirja-, elokuva- ja musiikkilainauksen lisäksi erilaisten yhteiskunnallisesti hyödyllisten välineiden lainaamisen kokeilijana. Kirjastoilla on mahdollisuus kokeilla joustavasti esinelainauksesta valmiin lainaamisinfraan opastamisen sekä laajan toimipisteverkoston takia.	Pohjois-Karjala	Tavarat
Virka-autoja leasing-sopimuksen kautta kuntalaisten käytettäväksi virka-aikojen ulkopuolella (tarkoitus aloittaa ensivuoden alusta)	Joensuu	Liikkuminen
Yksi etätyöpiste ilmaiseksi käytettäväksi kaupunkilaisille ja ulkopuolisille	Joensuu	Tilat
Yhteiset etätyötilat ja yleisten tilojen yhteiskäyttö	Kontiolahti	Tilat
Tilava Joensuu -tilavaraussivulla on kaikki kaupungin tilat varattavissa kaikille kaupunkilaisille	Joensuu	Tilat
Kiteen kaupungin työntekijät saavat lainata neljää sähköpolkupyörää.	Kitee	Liikkuminen
Vapaa-aikapalvelut lainaa ilmaiseksi erilaista vapaa-ajan viettoon liittyvää urheilu- ja liikuntavälineistöä. Lisäksi päiväkodeilla on lainattavia ilmaisia liikuntavälinesettejä (varhaiskasvatusikäisten lasten perheille)	Liperi	Tavarat
Kunnan omistamissa tyhjiällä olevissa tiloissa Liperissä ja Viinijärvellä yhteisötalotoimintoja. Molemmissa yhteisötaloissa yli 20 yhdistystoimijaa käyttäjänä.	Liperi	Tilat

3. Kansallisia hyviä esimerkkejä jakamistaloudessa

Kansallisia hyviä esimerkkejä jakamistaloudessa

Liikkuminen

Jakamistaloudella voidaan vaikuttaa suuresti liikkumiseen. Jaettua liikkumista voidaan toteuttaa esimerkiksi toimivalla joukkoliikenteellä, yhteiskäyttöautoilla, -pyörillä sekä kimppakyydeillä. Esimerkiksi:

- **Kuntapyöräkokeilu** Hollolassa, lukitsemattomat kyläpyörät Asikkalassa ([Jakamistalous Päijät-Hämeessä 2021](#))
- **Kaupunkipyörät** esim. Joensuu, pääkaupunkiseutu, Tampere
- **Sähköautot yhteiskäytössä**, virka-aikana kaupungilla ja sen jälkeen muille vuokrattavissa, [Lappeenrannan kaupunki](#)
- **Kyläkanootti**, Kojonkulman kyläyhdistys Loimaan kaupungin avustuksella ylläpitää erilaisia veneitä joita kyläläiset saavat vapaasti käyttää ([Jakamistalouden esimerkkejä 2020](#)).

Kansallisia hyviä esimerkkejä jakamistaloudessa

Tilat

Tilojen käyttöastetta voidaan nostaa tarjoamalla niitä muuhun toimintaan oman käytön ulkopuolella. Kunnat omistavat paljon erilaisia kiinteistöjä, joita voidaan hyödyntää kuntalaisten, yhdistysten tai yritysten toiminnassa oman käytön ulkopuolella. Toisaalta kunnat voivat edistää jakamistalouden toimintaa tarjoamalla jakamistalouden toiminnalle pysyviä tiloja tai huomioimalla jakamistalous alueiden suunnitteluvaiheessa. Esimerkkejä jakamistalouden tilapalveluista:

- Kunnan **vapaiden tilojen ja laitteiden varaukset** digitaalisten alustojen kautta (esim. [pääkaupunkiseudun digitaalinen alusta](#))
- Jakamistalouden toimintojen mahdollistaminen kunnan alueella. Esim. **tavaroiden vuokrauspalvelu** Liiterin kontti keskeisillä sijainneilla kaupungeissa ([liiteri.net](#)).
- **Monitoimihalli** Tammelassa. Kyläyhdistyksen ylläpitämä monitoimihalli, josta löytyy mm. korjaushalli koneiden korjaukseen, kutomotila ja kokoushuone ([Monitoimihalli, Teuro-Kuuslammi](#)).

Kansallisia hyviä esimerkkejä jakamistaloudessa

Tavarat

Kulutusta voidaan vähentää olennaisesti jakamistalouden avulla. Kunnat voivat edistää erilaisten tavaroiden yhteiskäyttöä niin omassa toiminnassaan, kuin edistämällä kuntalaisten ja alueen organisaatioiden kulutuksen vähentämistä ohjeistuksen, rahallisen tai muunlaisen tuen avulla.

- Pääkaupunkiseudun **palvelukartta** kokoaa yhteen jakamistalous- ja kiertotaloustoimijoita (palvelukartta.espoo.fi).
- **Tapahtumakärry** pilotti, kärry sisältää suurimman osan tapahtuman järjestämiseen tarvittavista tavaroista, Päijät-Häme ([Jakamistalous Päijät-Hämeessä 2021](#)).
- Tavarat kiertoon järjestelmä kaupungin sisäiseen käyttöön, Turun kaupunki. **Verkko- ja mobiilisovellus erityisesti toimialojen väliseen kalusteiden hankintaan ja jakamiseen**. Avoin lähdekoodi jota muut kunnat voivat hyödyntää. (ymparistonyt.fi)

Kansallisia hyviä esimerkkejä jakamistaloudessa

Ruoka

Jakamistalouden keinoilla voidaan vähentää esimerkiksi ruokahävikkiä jakamalla tai myymällä ylijäämäruokaa tai vanhentumassa olevia elintarvikkeita. Toisaalta jakamistaloutta ja yhteisöllisyyttä voidaan edistää esimerkiksi erilaisilla yhteisöpuutarhoilla.

- **Ruokahävikkiä** vähentäviä organisaatioita on useita. Kuntien organisoimia toimintoja ovat esimerkiksi Vantaan kaupungin [Yhteinen pöytä](#) ja Helsingin kaupungin [Stadin Safka](#).
- Ympäri Suomea on käytössä **hävikkijääkaappeja**, joihin alueen ihmiset voivat tuoda ylimääräiseksi kokemaansa ruokaa muiden käytettäväksi. Ruuan on oltava avaamaton elintarvikepaketti ja kaapin on sijaittava valvotulla alueella. ([Hävikkijääkaapit, YLE 2018](#))
- Vapaaehtoisvoimin ylläpidettäviä **yhteisöpuutarhoja** löytyy esimerkiksi [Lappeenrannasta](#) ja [Helsingistä](#).

4. Toimenpide- ehdotukset

4.1 Toimenpide-ehdotukset alueen kuntatoimijoille

Pohjois-Karjalan kunnissa potentiaalia jakamistalouden edistämiseksi löytyy usealta osa-alueelta. Seuraavilla kalvoilla esitetään erilaisia toimenpide-ehdotuksia liittyen seuraaviin sektoreihin ja läpileikkaaviin teemoihin.

Lisäksi arvioidaan toimenpide-ehdotusten resurssitarpeita ja aikajännettä:

Henkilöresurssien tarve (pieni – merkittävä)

Aikajänne (alle puolen vuoden hanke – useamman vuoden hanke)

Kustannusarvio (edullinen – suurempaa investointia vaativa)

Toimenpide-ehdotukset: Tietoisuus, yhteisöllisyys ja digitaaliset alustat

Toimenpide	Resurssitarpeen arvio (henkilöt, aikajänne, kustannukset)			Huomioita
Kierto- ja jakamistalouden edistämisen vinkit asukkaille			€	Vinkkejä voidaan jakaa esimerkiksi asukkaiden suosimilla foorumeilla, kunnan yleisillä nettisivuilla ja jätehuoltoyhtiöiden nettisivuilla.
Jakamistalous-koulutus kuntatoimijoille ja alueiden yhdistyksille			€	Yhdistyksillä voi olla tärkeä rooli jakamistalouden mukaisen toiminnan jalkauttamisessa ja yhteisöllisyyden edistämisessä.
Huomioidaan jakamistalous Pohjois-Karjalan kiertotalouden tiekartassa			€	Osana tiekartan päivitystä jakamistaloudelle voidaan määritellä selkeitä tavoitteita tietyllä aikajänteellä.
Digitaalisten alustojen entistä laajempi hyödyntäminen erilaisissa kiertotaloutta tai jakamistaloutta edistävissä toimenpiteissä			€€	Digitaaliset alustat ovat olennainen jakamistalouden tehokasta resurssien hyödyntämistä. Esimerkkinä voisi olla kunnan tiettyjen tilojen tai kulkuvälineiden vapauttaminen tiettyinä aikoina asukkaiden käyttöön digitaalisen varaupalvelun kautta.

Toimenpide-ehdotukset: Liikkuminen

Toimenpide	Resurssitarpeen arvio (henkilöt, aikajänne, kustannukset)			Huomioita
Kampanja kimppakyytien, pyöräilyn ja julkisten kulkuvälineiden puolesta kunnan omassa toiminnassa ja alueen yrityksissä			€	Voitaisiin esimerkiksi palkita kimppakyytejä, pyörää tai joukkoliikennettä työmatkoihin käyttävät henkilöt (aamupalatarjoilu tms.).
Selvitetään kunnan autojen ja muun kaluston käyttöasteet ja mahdollisuudet virka-ajan ulkopuoliselle yhteiskäyttötoiminnan aloittamiselle			€€	Kunnan olemassa olevan kaluston (esim. henkilöautot, pakettiautot) käytössä voi olla tehostamispotentiaalia. Kustannuksia tuovia tekijöitä esim. vuokrausjärjestelmän käyttöönotto tai kaluston varustaminen älylukoilla.
Kehitetään alueellisia yhteiskäyttöä edistäviä mobility hubeja			€€	Mobility hubista voisi vuokrata/lainata esimerkiksi polkupyöriä, sähköautoja ja vaikka kuntalaisten omia kulkuneuvoja. Sijoitetaan keskeiselle sijainnille, esimerkiksi yhteiskäyttöisen tilan lähelle. Voitaisiin tehdä esimerkiksi yritysvetoisesti.

Toimenpide-ehdotukset: Tilojen käyttö

Toimenpide-ehdotus	Resurssitarpeen arvio (henkilöt, aikajänne, kustannukset)			Huomioita
Selvitetään kunnan tilojen käyttöasteet ja mahdollisuudet tehostaa tilojen käyttöä			€	Kunnan tiloista voi löytyä käyttämätöntä potentiaalia esimerkiksi käsityö- tai urheilutoiminnalle sekä tiloja ja etätyöpisteitä yksityishenkilöille tai yrityksille. Tiloissa olevien tavaroiden hyödyntämistä voidaan myös tehostaa.
Tuetaan asukkaiden, yhdistysten tai yritysten jakamistaloutta edistävää toimintaa mahdollistamalla niille tilat			€	Esimerkiksi mahdollistetaan tilat erilaisille harraste- ja korjaustoiminnalle (kuten käsityö- ja verstastoiminta). Toimintaa voi ohjata kunta, yhdistykset tai yritykset. Toisaalta mahdollisesta jakamistalouden mukaiselle yritystoiminnalle tilaa keskeisiltä sijainneilta kunnassa.
Otetaan tilatehokkuus ja muunneltavuus osaksi rakennussuunnittelua			€€	Luodaan esimerkiksi periaatteet jakamistalouden edistämiseksi asemakaavoituksessa tai laaditaan ohjeet kierto- ja jakamistaloutta edistävälle uudis- tai peruskorjattaville asuin- tai palvelurakennuksille. Tavoitteena olisi luoda muunneltavia ja monikäyttöisiä tiloja. Konkreettisena esimerkkinä älylukitusten integrointi tiloihin joilla useampi käyttäjä.

Toimenpide-ehdotukset: Tavarat

Toimenpide-ehdotus	Resurssitarpeen arvio (henkilöt, aikajänne, kustannukset)			Huomioita
	Henkilöt	Aikajänne	Kustannukset	
Kirjastojen tavaroiden lainausasteen kartoitus ja selvitys yrityspohjaisen tavaroiden lainaus toiminnan liiketoimintapotentiaalista	1 henkilö	1 kello	€	Selvittämällä mitä tavaroita kirjastoista lainataan eniten voidaan optimoida toimintaa ja kohdentaa tarpeita. Näin voidaan myös arvioida tavaroiden lainaamisen liiketoimintapotentiaalia, jos tavarainlainaus eriytetään kirjastotoiminnasta. Voitaisiin toteuttaa niin kuntatasolla kuin maakuntatasolla.
Kierto- ja jakamistalouden huomiointi kunnan hankintaohjeissa	2 henkilöä	2 kelloa	€	Laaditaan hankintaohjeet joilla edistetään kierto- tai jakamistaloutta kunnan hankinnoissa. Esimerkiksi kalusteiden hankkiminen palveluna tai käytettynä.
Kuntalaisten tarpeisiin soveltuvan tavaralainaus pilottihanke joko kunnan organisoimana tai yhteistyössä eri tahojen kanssa	2 henkilöä	2 kelloa	€€	Esimerkkinä voisi olla tapahtumakärryn tyyppisten ratkaisuiden pilotointi yhteistyössä yhdistysten kanssa. Kustannukset riippuvat tarvittavan investoinnin suuruudesta. Resurssien tarjoaminen yhdistyksille jakamistalouden ja yhteisöllisyyden edistämiseksi.

Toimenpide-ehdotukset: Ruoka

Toimenpide-ehdotus	Resurssitarpeen arvio (henkilöt, aikajänne, kustannukset)			Huomioita
Kampanja ruokahävikin vähentämiseksi			€	Liittyminen esimerkiksi kansalliseen ruokahävikki kampanjaan (hävikkiviikko)
Hävikkijääkaappi-pilotti			€	Pilotoidaan hävikkijääkaappia esimerkiksi mökkeilykaudella tai tiheämmin asutuilla alueilla.
Hävikkiruuan jakelutoiminnan järjestäminen			€€	Selvitetään mahdollisuutta hävikkiruuan jakelutoiminnan järjestämiselle. <i>Huom. Siun sote aloittanut tätä jo Pohjois-Karjalassa.</i>

5. Johtopäätökset

Johtopäätökset

- Pohjois-Karjalan kunnissa edistetään nykyisellään jakamistaloutta jonkin verran ja aihe tunnistetaan nousevaksi ja tärkeäksi. Selvityksen pohjalta **jakamistalouden potentiaalia ei ole hyödynnetty maakunnassa täysimääräisesti** ja tilaa erilaisille toimenpiteille ja kokeiluille löytyy runsaasti.
- Kuntatoimijat toivoivat saavansa lisää **koulutusta** liittyen jakamistalouden edistämiseen ja **tietoa** hyvistä käytänteistä. Selvityksessä suositellaankin, että jakamistalouteen liittyvää osaamista kehitettäisiin ja kokemuksia jaettaisiin avoimesti.
- Koska Pohjois-Karjalassa on suurimmaksi osaksi pieniä, harvaan asuttuja kuntia, ratkaisut jotka toimivat kaupungeissa eivät välttämättä toimi harvaan asutuilla alueilla. Alueen **asumistiheys** sekä kohderyhmät tulisi huomioida toimenpiteitä suunniteltaessa.
- **Maakunnan rooli tiennäyttäjänä korostuu erityisesti harvaan asuttujen kuntien kohdalla. Keskitetty resursointi, yhteiset alustat ja tietoisuuden kehittäminen kunnissa ovat tärkeä osa jakamistalouden edistämistä Pohjois-Karjalassa.**

ASIAKKAAMME TEKEVÄT MAAILMASTA PUHTAAMMAN JA TURVALLISEMMAN

materiaalikiertoon.fi